

OPERAČNÍ PROGRAM PRAHA
ADAPTABILITA

EVALUACE projektu:

Podpora znalostní ekonomiky znevýhodněných
zaměstnanců družstva Drutěva

Kateřina Hanousková

30. 6. 2013

Obsah

1. Vymezení výzkumného problému a cíle šetření	3
2. Šetření respondenti.....	3
3. Použité metody.....	6
4. Sběr dat a jeho metoda	7
5. Metoda analýzy dat	8
6. Analýza dat	9
7. Shrnutí.....	11
8. Použité zdroje.....	12

1. Vymezení výzkumného problému a cíle šetření

Hlavním cílem projektu „*Podpora znalostní ekonomiky znevýhodněných zaměstnanců družstva Drutěva*“ je vytvoření vzdělávacího systému ve spolupráci s družstvem. Nastavení vzdělávacího systému zaručí družstvu Drutěva dlouhodobou ekonomickou udržitelnost. Projekt svého hlavního cíle dosáhne pomocí sedmi klíčových aktivit, které budou v jeho průběhu podléhat jednotlivých evaluačním hodnocením. Evaluace klíčových aktivit bude probíhat ve čtyřech časových úsecích projektu. V druhém časovém úseku, stejně jako v prvním, bude hodnocen průběh klíčové aktivity č. 4 – „*Akvizice k pracovní způsobilosti mentálně znevýhodněných zaměstnanců*“. Oproti první evaluaci, která hodnotila zahájení klíčové aktivity č. 4, se druhá evaluace zaměří na samotný průběh aktivity. Metodologický přístup, průběh sběru dat, informace o respondentech a výsledky šetření budou součástí této zprávy.

Klíčová aktivita č. 4. zaujímá mezi dílčími cíli zcela mimořádné postavení. Aktivita je určena pro nejpočetnější skupinu žadatele (100 podpořených osob), jejímiž členy jsou znevýhodnění zaměstnanci s mentálním nebo kombinovaným postižením se základním vzděláním nebo se základy vzdělání. Tito zaměstnanci s nárůstem věku a doby monotónního zaměstnání ztrácejí zdravotní způsobilost k výkonu práce, proto je důležité, aby si zaměstnanci osvojili návyky pro udržování zdravotní způsobilosti. Klíčová aktivita č. 4 má za cíl vzbudit zájem u její cílové skupiny o cvičení motoriky pod vedením kvalifikované zdravotní sestry.

Celkový rozsah přímé práce s cílovou skupinou je 8 hodin týdně, 2 hodiny jsou věnovány postupnému zapracování mistra ve vedení této aktivity, čímž je zajištěna udržitelnost projektu. S ohledem na výkyvy v chování cílové skupiny je aktivita koncipována jako kombinovaná - skupinová a individuální aktivizace. Všechny aktivity, pokroky, bariéry jsou u jednotlivých zaměstnanců diskutovány a výsledkem bude vytvoření osobních plánů. Odborník naučí mistrové dílen používat plány v každodenní pracovní činnosti. Jedná se o časově nejnáročnější aktivitu, která v projektu potrvá nepřetržitě 21 měsíců z důvodu fixace pracovní aktivizace. Klíčová aktivita č. 4 přispívá především k zajištění konkurenceschopnosti jednotlivých zaměstnanců.

2. Šetření respondenti

Cílovou skupinou šetření jsou zaměstnanci dílny s výrobním programem pro mentálně hendikepované. Respondenti jsou ohroženi ztrátou zaměstnání z důvodu zdravotního znevýhodnění, nízké kvalifikace a věku v kategorii 50 plus.

- Práce, kterou v dílně respondenti vykonávají, je monotónní. I když pracují na zkrácený úvazek nejčastěji 4 nebo 6 hodin denně, ztrácejí s přibývajícím věkem pracovní způsobilost, kterou potřebují aktivizovat. Ztráta zaměstnání pro respondenty znamená také ztrátu sociální integrace a finanční nestabilitu.
- Respondenti mají základní vzdělání nebo pouze základy vzdělání. Podíl znevýhodněných zaměstnanců z důvodu nižší kvalifikace podle zákona č. 561/2004 Sb. § 58 odst. 1 b) školského zákona je 83 % všech zapojených zaměstnanců.
- Druťeva má celkově 160 zaměstnanců. Z tohoto počtu je třicet zaměstnanců v Druťevě zaměstnáno více než 30 let (konkrétně: 31 - 40 let práce v Druťevě - 17 zaměstnanců; nad 40 let - 13 zaměstnanců). Zaměstnanců v kategorii do 25 let je 5 % a ve věkové kategorii 50 plus je 22 % zaměstnanců. S praxí více než 20 let v Druťevě je celých 58 % zaměstnanců. Všichni podpoření zaměstnanci v klíčové aktivitě č. 4 jsou znevýhodnění podle zákona 435/2004 Sb. § 67 zákona o zaměstnanosti.

Klíčová aktivita č. 4 je určena pro nejpotřebnější skupinu mentálně znevýhodněných zaměstnanců, která je zároveň skupinou nejpočetnější. Výstupem klíčové aktivity č. 4 je nastartování pravidelné pracovní akvizice u 100 podpořených osob, reflexní cvičení k udržení hrubé a jemné motoriky. Cvičení jemné a hrubé motoriky je v dílně potřebné pro veškerou práci na zakázkách, které družstvo Druťeva získala (např. ke skládání papírových sáčků pro psí exkrementy nebo kompletace drobného zboží – patentků - do papírových složek firmy KOH-I-NOR). Dalším výstupem je připravenost mistrů poskytovat a vést pracovní akvizice. Účastníci klíčové aktivity č. 4 mají získat nejen nové kompetence, ale cílem také je změna

v jejich chování a zvyklostech. Jako změna je brána ochota provádět trvale soubor cviků k posílení pracovní aktivizace.

3. Použité metody

V procesu evaluace je možné využít kvantitativních i kvalitativních metod. Kvantitativní přístup sbírá relativně omezené množství dat od mnoha jedinců, oproti tomu kvalitativní přístup získává velké množství dat od jednoho nebo několika málo respondentů. (Strauss, Corboinová, 1999: 11) Záměrem této evaluace není získat tvrdá statistická data, která by sloužila k popisu skupiny mentálně znevýhodněných zaměstnanců. Výsledkem evaluace má být zhodnocení pojetí, implementace a užitečnosti projektu „*Podpora znalostní ekonomiky znevýhodněných zaměstnanců družstva Drutěva*“. S ohledem na takový výzkumný záměr budou při realizaci terénního šetření použity pouze kvalitativní metody sběru a analýzy dat.

V rámci evaluačního výzkumu je možné použít různé výzkumné postupy. Pro tento případ bude využit model formativní evaluace. Získané informace z formativní evaluace pomáhají především samotným autorům a dalším účastníkům navrhnout, implementovat a zlepšit program tak, aby lépe fungoval. (Hendl, 2008: 295) Evaluace bude spíše zaměřena na praktické aspekty než na teoretické stránky projektu. Bude důležité zjistit, jak klíčová aktivita č. 4 probíhá a jak jsou s touto aktivitou spokojeni samotní účastníci.

4. Sběr dat a jeho metoda

Respondenti patří mezi znevýhodněné zaměstnance s mentálním nebo kombinovaným postižením, proto bylo nutné připravit metodu sběru dat tak, aby odpovídala jejich možnostem. Sběr dat byl proveden za pomoci metody skupinové diskuze. Metoda je také označována jako metoda skupinové interview a vyprávění. Při dobře vedené skupinové diskuzi se uvolní racionalizační schémata a psychické zábrany a diskutující snadněji odhalují své postoje a způsoby jednání, své myšlení a pocity. (Hendl, 2008: 182) Oproti individuálním rozhovorům má metoda skupinové diskuze výhodu v tom, že může sledovat názory a postoje, které se vážou na sociální vztahy. Můžeme tedy data zjišťovat v sociální situaci - ve skupině, a lépe jim v kontextu porozumět. (Morgan, 2001: 24 – 26) U této metody vzniká problém se sestavením skupin. V případě evaluace klíčové aktivity č. 4 byly skupiny sestaveny již na začátku projektu pro potřeby skupinového cvičení s lektorem. Skupiny mají přibližně 8 – 10 členů, což je i ideální velikost pro skupinové diskuze.

Šetření byli všichni zaměstnanci, kteří již byli zapojeni do klíčové aktivity č. 4. Šetření se neúčastnili pouze ti respondenti, kteří v době sběru dat nebyli na pracovišti (např. ze zdravotních či jiných důvodů). Sběr dat probíhal ve dvou dnech – 18. – 19. června 2013 v ranních a dopoledních hodinách. Čas sběru dat byl přizpůsoben pracovní době zaměstnanců, kdy i probíhá aktivizační cvičení. První den byly šetřeny skupiny, které se účastní klíčové aktivity od března 2012. Druhý den byly šetřeny skupiny, které byly do aktivity zapojeny později, ale nejpozději však v říjnu 2012. Sběru dat se účastnili pouze respondenti bez pomoci jejich asistentů či vedoucích dílen, které se někdy účastní aktivizačního cvičení.

Skupinové diskuze mají určitý sled fází, který je potřeba dodržet. Začíná se s vysvětlením postupu, při němž se zdůrazní potřeba aktivní účasti členů skupiny v diskuzi, a v obecných rysech se uvede téma. (Hendl, 2008: 182) Respondenti byli upozorněni, že celý rozhovor bude nahráván na zvukové záznamové zařízení a data budou archivována v elektronické podobě. Dále následuje představení členů skupiny a její „zahřátí“ pomocí několika otázek na uvolnění atmosféry. Respondenti se mezi sebou znají a ve skupině spolupracují, přesto byli požádáni o krátké představení, aby je moderátor mohl v průběhu diskuze oslovovat jmény. Moderátor potom přistoupí k tématu a v průběhu se snaží svými dotazy dále podněcovat diskuzi. (Morgan, 2001: 66 – 69) Na závěr se koná metadiskuze, tedy rozhovor o diskuzi. (Hendl, 2008: 182)

5. Metoda analýzy dat

Analýza dat spočívá jak v přiřazení významu prvnímu dojmu z terénu, ale také v konečné kompilaci dat a poznatků. (Hendl, 2008: 226) Výzkumník se snaží přiřadit smysl shromážděným datům. V průběhu sběru dat byly pořízeny audio nahrávky. Délka audio nahrávek je v rozmezí 20 - 30 minut. Pro analýzu dat nebylo nutné provést doslovný způsob transkripce audio nahrávek diskuzí. Data jsou tedy archivována v podobě audio záznamů. Samotné záznamy byly v průběhu sběru dat doplněny výzkumníkem o poznámky, které upřesňovaly průběh sběru dat a pomohly výzkumníkovi v samotné analýze. Poznámky se týkaly místa a času pořizování nahrávky, zda došlo k vyrušení rozhovoru třetí osobou a prvním dojmem z diskuze.

Metodou analýzy dat byla zvolena analytická indukce. Metoda vychází z předpokladu, že výzkumník definuje tvrzení, které platí pro všechny případy. Postupně prochází v datech všechny argumenty. Jestliže zjistí, že se některé původnímu tvrzení vymykají, upraví na jejich základě zjištění tak, aby opět platilo pro všechny případy. Cílem metody je využití všech negativních argumentů k propracování a zjemnění původně definovaného tvrzení. (Hendl, 2008: 236)

6. Analýza dat

Účastníci klíčové aktivity č. 4 jsou spokojeni s průběhem cvičení a s lektorem. Podle jejich odpovědí se jim cvičení líbí a vnímají cvičení jako příjemnou a užitečnou chvíli odpočinku od práce. Samotného lektora vnímají respondenti jako příjemného a sympatického muže, který se v oboru vyzná. Stejně jako v první evaluační zprávě hodnotí lektora velmi pozitivně („příjemný chlap“, „je výborný“, „super chlap“, „rozdává optimismus“, „je sympatický“, „je s ním legrace“, atd.). Respondenti s lektorem navázali úzký vztah a pozdravovali ho v průběhu sběru dat. Také se dotazovali, kde lektor je a kdy za nimi přijde. V první evaluační zprávě se objevovala neutrální odpověď k hodnocení lektora cvičení, kde si respondenti ještě na samotné cvičení ani na lektora nezvykli, a proto nechtěli zhodnotit svůj postoj. Tato odpověď se nyní neobjevila a respondenti cvičení a lektora ve svých odpovědích pouze chválí. Lektorovi se podařilo získat důvěru všech účastníků klíčové aktivity č. 4 a přesvědčit je o důležitosti provádění aktivizačních cvičení nejen v průběhu pracovní doby.

Průběh cvičení by se dal podle odpovědí rozdělit na dva tematické okruhy. Jedním okruhem cvičení jsou samotné aktivizační cviky jemné a hrubé motoriky a druhý okruh se věnuje k zvýšení motivace mezi účastníky k cvičení. Aktivizační cviky jsou prováděny jak v sedu, tak i ve stoje. Respondenti jsou zvyklí začínat cvičení s masážním míčkem (tzv. „ježečkem“). Dále se pokračuje s cviky, které protahují krční páteř (např. otáčení hlavou vlevo a vpravo, nahoru a dolů). Respondenti zmiňovali cviky na posílení rukou a prokrvení prstů (např. masírování reflexivních bodů na rukou). Při cvičení v sedu se některé úkony zaměřují na uvolnění svalů na nohou, ty se ale více protahují při úkonech ve stoje (např. střídavé pokrčování nohou či kroužení koleny). Po celou dobu cvičení si respondenti dávají pozor na správné sezení, jak je to naučil lektor.

V průběhu motivační části cvičení si respondenti povídají, zpívají, recitují a diskutují. Povídají si nejčastěji o aktuálních tématech z jejich života (např. co budou dělat o víkendu/prázdninách/v létě). V průběhu povídání se respondenti radí s lektorem, jak ohledně jejich soukromých problémů, tak ale i zdravotních. Na základě těchto informací může lektor vytvořit individuální plán cviků, které jedinci pomohou. Ve všech skupinách je oblíbená básnička o staré moudré sově („Stará moudrá sova na stromě seděla. Čím více viděla, tím méně mluvila. Čím méně mluvila, tím méně slyšela. Proč bychom se i my nemohli chovat jako ten starý moudrý pták?“), kterou se respondenti v průběhu cvičení naučili. Ne všemi

skupinami je oblíbené zpívání, v některých skupinách respondenti zpívají rádi a mají předem připravené písně, které by si na cvičení chtěli zazpívat. V některých skupinách na respondentech lze pozorovat, že jim zpívání není zcela příjemné a věnovali by se raději jiné aktivitě. Před zpíváním se ale lektor s účastníky rozezpívává a tím s nimi procvičuje jejich plíce, což je bezesporu pro všechny respondenty důležité. Každé cvičení končí lektor moudrem („Navzdory všemu беру život takový jaký je a nenechám se odradit!“) a s respondenty se rozloučí.

Respondenti jsou s klíčovou aktivitou č. 4 spokojeni už od samotného zahájení a potvrzuje to i tato (druhá) evaluační zpráva. Oproti první evaluační zprávě nebyly účastníky navrhovány žádné obsahové změny cvičení. V předchozí zprávě bylo některými respondenty vyjádřeno zklamání nad úrovní obtížnosti jednotlivých cviků a toto zklamání stále přetrvává. Respondenti chápou, že skupiny jsou složeny z jednotlivců, kteří mají jiný stupeň postižení a cviky, které jsou pro některé jednoduché, mohou být pro druhé náročné. Přesto by navrhovali, aby alespoň některé cviky byly náročnější. Ale cvičení hodnotí jako přínosné a na cvičení se těší. Někteří z nich již pravidelně cvičí doma podle cviků, které jim lektor ukázal a naučil je. Také respondenti k Vánocům 2012 dostali masážní míčky (tzv. „ježečky“) a masírují se s nimi. Dle odpovědí si někteří nechali masážní míček na pracovišti a využívají ho při přestávkách, jiní si ho odnesli domů a využívají ho k masírování při domácím odpočinku.

7. Shrnutí

- Respondenti jsou spokojeni s klíčovou aktivitou č. 4, které se účastní.
- Aktivitu chválí i mistrové na dílnách, které ji vnímají jako přínosnou.
- Důležité je, že si jednotlivá cvičení respondenti pamatují. A především, že ví, k čemu jsou cvičení určena, a jak je správně provádět.
- Respondenti stejně jako v první evaluační zprávě oceňují kvality lektora. Hodnotili krom jeho profesionální stránky i jeho osobnost. Lektor je respondentům sympatický. Vnímají ho jako optimistického člověka, který je jim příjemný.
- V průběhu diskuze došlo na žádost o zvýšení náročnosti aktivit. I když respondenti chápou, že skupiny jsou složeny z jednotlivců, kteří mají jiný stupeň postižení a cviky, které jsou pro některé jednoduché, mohou být pro druhé náročné.
- Respondenti mají pozitivní přístup k cvičení. Na cvičení a lektora se těší.
- Někteří z respondentů již pravidelně cvičí doma podle cviků, které je lektor naučil.

8. Použité zdroje

DISMAN, M. 2008. Jak se vyrábí sociologická znalost. Praha: Portál.

HENDL, J. 2008. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. Praha: Portál.

MORGAN, D. L. 2001. Ohniskové skupiny jako metoda kvalitativního výzkumu. Boskovice: ALBERT.

STRAUSS, A., CORBINOVÁ, J. 1999. Základy kvalitativního výzkumu. Postupy a techniky metody zakotvené teorie. Boskovice: ALBERT.